

Ilex aquifolium

15

Hulst

De Althæa Pers

AS

BLAD

BLOEIWIJZE

BIJPRODUCT

STUIFMEEL

WORTEL

ZAAD

ZOMERTAK

HOUT

SCHORS

VRUCHT

GASTEN DIERLIJK

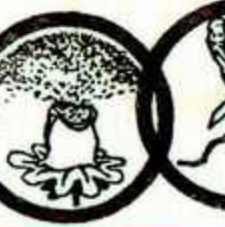
GASTEN PLANTAARDIG

TAKDOORSNEDE

WINTERTAK

Ilex aquifolium

Hulst

De hulstfamilie bestaat wereldwijd uit zo'n vierhonderd soorten bomen en heesters. In Europa is alleen 'onze' hulst inheems. In ons land is hij, sinds het begin van de jaartelling, als wilde boomsoort te vinden. De naam zien we terug in plaatsnamen als Hulst, Hulsberg en Hulshorst.

☞ De hulst is een kleine, langzaam groeiende boom met een ijle kroon. Hij bereikt een hoogte van zo'n tien meter, tenminste, als de groeitop niet beschadigd raakt. Mede door zijn populariteit tijdens de kerstdagen is beschadiging dikwijls aan de orde. In dat geval blijft de hulst een stevige struik. Hij kan wel een hoge leeftijd bereiken. In de Achterhoek staan hulstbomen van wel 400 tot 500 jaar oud met een diameter van twee meter. Ze behoren echter tot de grote uitzonderingen.

☞ De hulst stelt weinig eisen aan zijn omgeving en groeit eigenlijk op elke grondsoort, mits die maar niet te droog of te vochtig is en goed doorlatend. Je vindt hem van nature als onderbegroeiing in bossen, omdat hij veel schaduw kan verdragen. In Nederland vinden we de hulst op pleistocene streken en aan de Hollandse binnenduinrand, langs de Utrechtse Vecht en ten westen daarvan. Elders is hij zeldzaam. Op een aantal plaatsen in Drenthe vinden we bossen, bestaande uit hoge zomereiken, waaronder grote, boomvormige

hulsten groeien. De hulst heeft een zinkwortelstelsel. Daarbij lopen de hoofdwortels horizontaal en groeien de zijwortels loodrecht naar beneden. Deze laatste wortels worden zinkers genoemd.

¶ De bloei vindt plaats in de maanden mei en juni. De witte of rozeachtige bloempjes staan in kluwen in de bladoksels. Meestal ontwikkelt een hulstboom óf meeldraden óf stampers; we spreken in zo'n geval van functioneel tweehuizig. De bestuiving geschiedt door bijen en zweefvliegen, die gelokt worden door de nectar in de bloemen. Wil men rond de kerst dus eigen hulst met mooie rode vruchten oogsten, dan is een vrouwelijk exemplaar een voorwaarde, maar wel met een man aan haar zij. Natuurlijk heeft een boom met alleen maar mannelijke bloesems geen vruchten.

¶ De vrucht bestaat uit een vuurrode, besachtige steenvrucht. Hij is bij vogels niet echt favoriet, waardoor hij tamelijk lang aan de hulst blijft zitten, zolang er nog ander voedsel voorradig is. Uiteindelijk zijn het vooral de lijsters en de merels die de vruchten eten. Zij zorgen voor de verspreiding van de zaden.

¶ De hulst is een opmerkelijke boom, omdat het in ons land de enige loofboom is die tijdens de winter zijn groene blad behoudt. De donkergroene, glanzende bladeren blijven zo'n twee tot vijf jaar aan de hulst zitten. Ze zijn ovaal van vorm en meestal scherp getand. Deze tanden staan aan een gegolfde rand beurtelings omhoog en omlaag gericht. Afgezien van het feit dat het blad verre van mals en sappig is, bevat het, net als de dunne, gladde bast, een licht giftige stof,

ilicine genaamd. Deze werd vroeger wel gebruikt bij het vervaardigen van een braakmiddel. De stekelige bladeren, met name aan de onderkant van de hulst, bieden bescherming tegen insluiping. Bij de eerder genoemde lijsters en merels is de hulst dan ook een favoriete nestgelegenheid.

¶ Het harde, taaie hout is ivoorwit van kleur en was in trek bij meubelmakers. Het liet zich mooi zwart beitsen en werd daarom graag gebruikt bij het imiteren van ebbenhout. Nu wordt hulsthout, in combinatie met notenhout, nog veel gebruikt bij het vervaardigen van schaak- en damborden.

¶ Van de schors werd vroeger vogellijm gemaakt. Hiervoor werd de schors geschild en verpakt in bladeren van de hulst. Dit pakket werd op een vochtige plaats begraven. Na ongeveer twaalf dagen werd alles weer opgegraven en dan was de schors zover vergaan, dat men deze tot een taaie, slijmerige massa kon stampen. Deze massa werd onder stromend water uitgewassen en wat er overbleef, werd gemengd met notenolie en in potten bewaard. Deze lijm, op takken gesmeerd, werd gebruikt bij de vogelvangst. De vogellijm, gemaakt van de maretak, was echter meer in trek en werd ook wel gemengd met die van de hulst.

¶ In de bladeren van de hulst vinden we dikwijls de larve van de hulstvlieg, een glanzend, zwart vliegje van zo'n vier millimeter groot. Het baant zich tijdens zijn groei een weg door het blad. Daarbij ontstaan onregelmatige gangen in het blad, die later gelig verkleuren. Als bewoner van een wintergroene plant is

de hulstvlieg de enige mineervlieg van ons land die als larve overwintert.

¶ In de folklore behoort de hulst bij het winterfeest. De Romeinen gebruikten hulsttakken bij het Saturnaliafeest. Hierbij werden feestmalen aangericht, waaraan slaven en heren gezamenlijk aanzaten. De slaven werden zelfs door de heren bediend en er werden cadeautjes uitgewisseld. Dit feest werd door het Christendom fel bestreden en de viering van Nieuwjaarsdag werd ervoor in de plaats gesteld. De oude gebruiken gingen in die tijd echter regelmatig op in de christelijke feesten, waardoor mogelijk de hulst bij ons kerstfeest terecht is gekomen. De Kelten plantten hem zo dicht mogelijk bij huis om boze geesten op afstand houden. De altijd groene hulst werd het zinnebeeld van het leven. In Engeland heet de boom *the holly*, de heilige. Dat de boom een symbool is van vrolijkheid en geluk blijkt uit het volgende citaat:

Heigh-ho! sing heigh-ho! unto the green holly;
Most friendship is feigning, most loving mere folly;
Then heigh-ho, the holly!
This life is most jolly.

Shakespeare, As you like it, II,7

Vindplaats: Ulestraten, Limburg

